

DOĞUBANK İŞ HANI

Bedri Rahmi Eyüpoğlu
Mozaiği

RİZKON

Bedri Rahmi Eyüpoğlu Mozaïği

- İstanbul ili Fatih ilçesi Hobyar mahallesi 27pafta, 419 ada, 1 parselde Piri Reis Sokağı ile Hamidiye Caddesi kesişimin de bulunan Doğubank İş Hanının güney doğu cephesinde yer alan ressam, şair ve yazar olan Bedri Rahmi Eyüpoğlu'na ait bulunan mozaïğin Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 662 sayılı ilke kararı doğrultusunda ilgili müze müdürlüğünce korumasının sağlanması, mozaïğe ilişkin konservasyon raporu doğrultusunda uygulama yapılabileceğine, yapılacak uygulamaların belgelenerek (çizim, fotoğraf vb.) iletilmesi, yapının bütününe ilişkin sanat tarihi raporunun ilgili KUDEB tarafından hazırlanması kararına istinaden 28.09.2022 günü Doğubank yönetimi ile yapılan toplantı ile mozaïğin Mimar Sinan Üniversitesinin hazırlamış olduğu rapor doğrultusunda koruma onarım kararı verilmiştir.

- İstanbulun Sirkeci semtinde 1952 yılında İzzet Şefikzade tarafından inşa edilmiş Doğubank İşhanı döneminin en modern işhanlarından birisi olarak faaliyete geçmiştir. Döneminin tarihi hanların dışında inşa edilmiş en büyük ve yeni hanlardan birisidir. Bedri Rahmi Eyüpoğlu'nun İstanbuldaki ilk mozaik çalışması olduğu bilinen Doğubank mozaikini hem bir sembol hem de bir logo (fotoğraf : 1) olarak tasarlamış olmalı. Eskiz olarak çalıştığı mozaikğin tasarım aşamasında yeni bir ticaret merkezi konumundaki Doğubank İşhanının sembolü olarak sarı bir güneş etrafında bulutlar ile yeni bir ticaret merkezinin doğduğunu anlatmak istemiştir. Güneş sembolü ve düşey hatlar ile dairesel formlar içerisinde geleneksel Türk motiflerinden bazı motiflerde eklemiştir. Ressamın Türk motiflerine olan ilgisi yaptığı başka çalışmalarda da görülmektedir. Güneşin ortasından geçen siyah zeminli düşey hatlar ve bu hatların alt kısmındaki dairesel formlar ile (D – B) Doğubank isminin bir logoya dönüştürülmesi ile tasarım tamamlanmış olması kuvvetli ihtimal olarak düşünülmektedir. Yeni doğan bir ticaret merkezi olarak sembol bir çalışma eskizden sonra yapının güney doğu cephesinde uygulanarak kalıcı bir imza atılmıştır.

- 04.10.2022 günü Doğubank Yönetimi, Rizkon Restorasyon Yönetim Kurulu Başkanı Abdullah Yalçın, Mimar Lory Zakar, Öğr. Gör, Restoratör ve Konservatör Ceyhun Katılt (danışman) ile yapılan toplantı ile restorasyon uygulamalarının başlanmasına karar verilmiştir.
- Uygulama öncesinde Mimar Sinan Üniversitesinin hazırlanmış olduğu raporlar doğrultusunda kontroller sağlanarak mevcut durum netleştirilmiştir. Ortaya çıkan veriler, rapor ile aynı olup farklı bir detay ile karşılaşılmamıştır. Cephede karşılaşılan en genel sorun prekast kaplama sırasında ve söküm sırasında oluşan (fotoğraf: 9,10,11,12,13 ve 14) kopmalar ve dökülmelerdir. Bu sorunun menşei ise Doğubank yönetiminin verdiği bilgiye göre ilçe belediyesinin cephe düzenleme ile ilgili yaptırmış olduğu çalışmalardan kaynaklandığı yönündendir. Cephe mozaiklerinde mevcutta bulunan bozulmaların restore edilerek korumanın sağlanması için aşağıda sıralanan aşamalar sırasıyla uygulanmıştır.

Mozaiklerin bozulma tespitlerinin yapılması

Mozaiklerin fotoğraflanarak belgelenmesi, projelendirme çalışmaları.

Mozaik alanlarda mozaik yüzeylerin kimyasal olarak temizlenmesi.

Mevcut tesseraların yerinde kontrol edilmesi ve sağlamlaştırılması

Çatlak bölgelerde ve derzi olmayan mozaik alanlarda derz dolgularının tamamlanması.

Mozaiklerin yatak harcı ile duvar yüzeyi arasında oluşmuş boşluk olan bölgelerde mikroenjeksiyon uygulamasının yapılması.

Eksik tessera alanlarının harç ile tümlenme yapılarak tamamlanması.

Tüm mozaik yüzeylere koruyucu sürülmesi

Eksik tessera alanlarına yapılan dolguların renklendirilmesi ve koruyucu sürülmesi.

Uygulama çalışmalarının rapor haline dönüştürülmesi.

Foto 3: 1963 yılında yayınlanan bir gazete ilanında doğubank binasının görünümü.

Mozaik kompozisyonun ilk tasarım hali.

•Cephe kaplamaları yapılmadan (2013 öncesi)
Doğubank Bedri Rahmi Eyüpoğlu Mozaïği

•2013 yılında Fatih Belediyesi tarafından yapılması
zorunlu olan prekast cephe giydirmesi sonrasında
yapının görünümü.

•2022 yılı Prekast kaplamaların sökümü sonrası mozaïğin görünümü.

2022 yılı restorasyon öncesinde sökülen prekastlardan geriye kalan mozaik yüzeylerdeki tij demirleri.

•2022 yılı tij demirlerinin söküm sonrası mevcut mozaik yüzeylerden örnek.

Cephede ki tij demirlerinin sökümü sonrasında meydana çıkan boşluklar ve delikler görülmektedir.

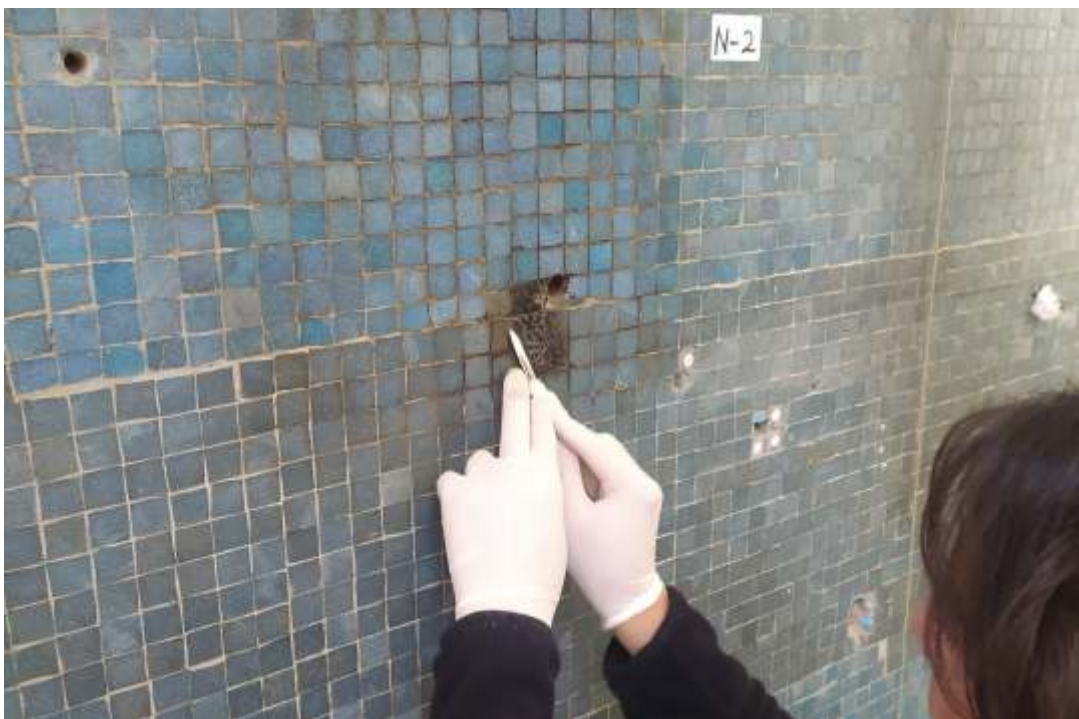
•Cephe mozaiklerinde zaman, çevre ve hava koşullarından kaynaklı olarak düşmüş tesseraların yatak harçları görülmektedir.

Cephede ki düşey (Türk Motifli) bezeme de tij deliklerinden kaynaklı yok olmuş tesseraları ile zift bulaşmış yüzey.

MOZAİK CEPHEDE BAKIM ONARIM KORUMA ÇALIŞMA RAPORU

- Bedri Rahmi Eyüpoğlu'na ait mozağin koruma onarım çalışmaları öncesinde bozulmalarının tespit edilerek belgeleme yapılmasının ve çalışmaların takibinin kolaylaştırılması için mozaiklerin bulunduğu cephe düşey ve yatay akslarda 1'er metre aralıklarla ipler çekilerek mozaik alanlara bölünmüştür. Cephe mozaiklerinde yapılacak uygulama ve kullanılacak malzemeler Mimar Sinan Üniversitesinin hazırlanmış olduğu raporlar doğrultusunda kontrol edilerek doğrulama yapılmıştır. Yapılan doğrulama da farklı bir tespite veya malzemeye ihtiyaç olmamıştır.
- Cephede bulunan mozaiklerin herhangi bir sebeple ve en büyük hasarın oluşumuna neden olan uygulama (prekast kaplama montajı ve sökümü) sonrası oluşmuş eksik alanların yerine uygulanabilecek tamamlamalar olmuştur. Bu aşama için eksik bölgelerin tamamlanması amacıyla cam araştırmaları yapılmış, renk ve doku benzerliğine yakın cam bulunamamıştır. Mimar Sinan Üniversitenin hazırlamış olduğu rapordaki bu konudaki ikinci seçenek tercih edilerek eksik alanlarda dolgu yapılmış ve dolgular kuruduktan sonra renklendirilerek yüzeylerine koruyucu sürülmüştür.

1

**Mozaiklerin fotoğraflanarak belgelenmesi,
projelendirme çalışmaları;**

2

Mozaik yüzeyleri soldan sağa doğru yatay ve düşey akslarda bir metre aralıklar ile keten ipler çekilerek çalışma alanları küçültülmüştür. Küçültme yapmanın maksadı çalışma alanlarındaki küçük tesseraların daha kontrollü uygulama yapılması ve belgeleme için de kolaylık sağlamasından dolayı tercih edilmiştir. Ayasofya müzesi kubbe mozaikleri bezeme projelerinde de mozaik ve fresk uygulamaları bu yöntemle kontrollü olarak çalışılmıştır. Kare alanlara bölünen cephe yüzeyi fotoğraflama da ve fotoğrafla projelendirme yapılmasında daha fazla detaylı pratikler sağlamaktadır.

3

**Mozaik alanlarda mozaik yüzeylerin
kimyasal olarak temizlenmesi;**

4

Mimar Sinan Üniversitenin hazırlamış olduğu raporda da belirtilmiş olduğu gibi yüzey kirliliğinde birkaç farklı kimyasal deneme yapılmış ve sonuçta en hafif olan kimyasal yüzey temizliğinin de tercih edilmiştir. Eser temizliklerinde her zaman en hafif ve uçucu bazdaki kimyasallar tercih edilmelidir.

5

**Mevcut tesseraların yerinde kontrol edilmesi
ve sağlamlaştırılması;**

6

Mozaik eserlerin koruma onarımlarında önemli olan detay çalışma aşamasından birisidir. Bu aşamada mevcutta yerinde bulunan tesseraların yatak harcı ile yüzeye bağlı olduğunu tespit etmek için kontroller sağlanır. Yatak harcı ile bağlayıcılığı kalmamış tesseralar var ise bu tesseralar yüzeyden hassas el aletleri ile alınarak tesseraların arkasında bağlayıcılığı kalmamış harç sökülerek tesseraların arka yüzüne yeni dolgu harcı konularak tessera mevcut yerine geri konulur. Bu durumda mevcuttaki tesseraların da güvenliği sağlanmış olacaktır.

7

**Çatlak bölgelerde ve derzi olmayan
mozaik alanlarda derz dolgularının
tamamlanması;**

8

Mozaik cephede yer yer çevre ve hava koşulları sebebiyle zamanla bağlayıcılık özelliğini yitirmiş derz harçlarının boşalmış oldukları tespit edilmiştir. Uygulama raporunda tavsiye edilen en uygun dolgu harcı ile derzlerdeki eksik alanlarda derz dolgu çalışması yapılmıştır.

KORUMA ONARIM ÇALIŞMASINDA UYGULAMA YÖNTEMLERİ VE UYGULAMA ÇALIŞMALARI

- **Mozaiklerin bozulma tespitlerinin yapılması;**

Uygulama öncesinde cephe mozaiklerinde tespit edilen başlıca bozulma tipleri şunlardır. Eksik derz harcı, hasarlı tesseralar (mozaik tanesi), eksik tesseralar, eksik tessera parçası, düşme tehlikesi, kırık ve çatlak, tij boşlukları olarak toplamda yedi tip sorun tespit edilmiştir. Bu tespitler ile mozaik yüzeylerdeki sorunlara göre çözüm yöntemleri geliştirilmiştir. Uygulamalar sırasında Mimar Sinan Üniversitenin hazırlamış olduğu rapordaki bilgiler dışında farklı bir bozulma tipi tespit edilememiştir.

- **Mozaiklerin yatak harcı ile duvar yüzeyi arasında oluşmuş boşluk olan bölgelerde mikroenjeksiyon uygulamasının yapılması;**

Mozaik yüzeylerde başta tij demirlerinin sökümü sırasında oluşmuş boşluklar olmak üzere bazı eksik tessera parçaları veya eksik tesseralı alanlarda bulunan boşluklardan derz için kullanılan dolgu harcı su ile inceltilerek ince şırıngalar ile önce ½ alkol su karışımı ardında da harç malzemesi şırınga ile enjekte edilmiştir.

- **Eksik tessera alanlarının harç ile tümlene yapılarak tamamlanması;**

İlk olarak cephe mozaiklerinde özgün olarak kullanılmış derz harçları oldukça ilgi çekici bulunmuştur. Normal şartlarda iç mekanlarda karşılaşılan yumuşak dokulu derz harçlarının dışarıda uygulandığı tespit edilmiştir. Bu dolguların mozaik'in bulunduğu çevre koşulları içerisinde 3 ile 5 yıl içerisinde tesseraların sağlamlık durumları ile özgün derzlerin boşalma durumlarının takip edilmesi yerinde olacaktır. Mozaik cephede yer yer tespit yapılmış olunan eksik tesseralar ve eksik tessera parçalarının bulunduğu alanlarda dolgu harcı ile dolgu yapılmış ve dolguların kenarlarından tessera boyut ve formlarına göre derzleri spatülle çizilerek özgün tessera formları verilmiştir. Fresk tekniğinde olduğu gibi yüzeyler düz bir şekilde dolgu yapılmamıştır. Mozaik yüzeylerde bulunan boşluk alanlarda dolguların mozaik tarzında derz yapılması eksik mozaiksiz alanlardaki bütünlüğü daha estetik olarak tamamlayan bir yöntemdir. Avrupa da bazı mozaik çalışmalarında da bu yöntem stampa dolgu olarak tercih edilmektedir.

Tüm mozaik yüzeylere koruyucu sürülmesi;

Mevcutta bulunan tüm cam mozaiklerin fiziksel dokularının hava ve çevre koşullarından etkileşimini minimize etmek için restorasyonda sıklıkla tercih edilen yüzey koruyucular %3 ve %5'lik oranlarda seyreltilerek fırça yardımı ile yüzeye tatbik edilmiştir.

Eksik tessera alanlarına yapılan dolguların renklendirilmesi ve koruyucu sürülmesi;

Mozaiklerin bulunmadığı harç ile dolgu yapılarak tütleme çalışması yapılmış yüzeylere öncelikle tesseraların bulunduğu bölge itibariyle; mavi, lacivert, siyah, sarı, yeşil vb. renklerde tonlamalar yapılmıştır. Renklendirme sonrasında renklendirme yapılan harçlı tessera yüzeylerinde de renklerin korunması maksadı ile mevcut mozaiklerde uygulandığı gibi restorasyonda sıklıkla tercih edilen yüzey koruyucular %3 ve %5'lik oranlarda seyreltilerek fırça yardımı ile yüzeye tatbik edilmiştir.

Uygulama çalışmalarının rapor haline dönüştürülmesi;

Doğubank İş Hanının güney doğu cephesinde yer alan mozağin restorasyon ve konservasyon uygulamaları yukarıda aşamalı olarak tariflenmiştir. Yukarıda Mimar Sinan Üniversitesinin hazırlamış olduğu rapor da çalışmaların yöntem, teknik ve malzemelerin kullanımı içinde rehber olmuştur. Ayasofya Müzesi Kubbe Bezemeleri Projelerinde (UNESCO kapsamında) de mozaik uygulamalar bu yöntemlerle hassas bir şekilde tamamlanmıştır.

Piri Reis Sokak Mozaik Cephe Görüntüsü

Hamidiye Caddesinden Mozaik Cephe Görüntüsü

- **NOT:** Özgün derz harçlarının yumuşak dokulu olmasından kaynaklı oluşabilecek derz boşalmaları ile tesseraların sağlamlık durumları yerinde incelenerek korumanın aktif olarak sürdürülmesi önerilmektedir. Hava şartlarının oluşturduğu asidik yağmurlar, sıcak, soğuk, don ve yağmur gibi hava olaylarından kaynaklı olarak renklendirmelerde tahribatların dökülmesi veya solması mümkün olabilir. Ayrıca mozağin hemen yanından cephe boyunca yükselen bacadan çıkan gaz ve sıcaklıklar da bu konuda olumsuzluk yaratacaktır. Çalışmalar sırasında gazın tesiri açık bir ortam olmasına karşın hissedilir bir orandadır. Cephede uygulanan renklendirilmiş çalışmalar ortalama üç ile beş yılda bir kontrol edilerek yenilenmeli ve koruyucu sürülmelidir.
- Proje süresince uygulamaların denetim, kontrol ve danışmanlığı tarafımca yapılmıştır. Uygulamalar yukarıda anlatıldığı gibi sıralı aşamalardan geçilerek tamamlanmıştır. Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 662 sayılı ilke kararı doğrultusunda Restorasyon uygulamaları sonrasında cephe aydınlatma düzenlemesi de yapılarak ressam, şair ve yazar olan Bedri Rahmi Eyüpoğlu'na ait mozağin sergileme çalışması da tamamlanmıştır.

RİZKAN

RESTORASYON İNŞAAT METAL SAN. TİC. LTD. ŞTİ.

DOĞUBANK İŞ HANI

Bedri Rahmi Eyüpoğlu
Mozaiği

RIZKON

RESTORASYON İNŞAAT METAL SAN. TİC. LTD. ŞTİ.

DOĞUBANK İŞ HANI

Bedri Rahmi Eyüpoğlu
Mozaiği

0(212) 442 50 75

info@rizkoninsaat.com www.rizkon.com

Ofis: Merkezefendi Mahallesi Mevlana Caddesi No: 118 D: 9 Tercüman Sitesi Zeytinburnu/ İstanbul

M. Depo: Siyavuşpaşa Mah. Siyavuşpaşa Cad. Gümüş1 Sk. No: 6/B Bahçelievler/ İstanbul